Fejérdy Gergely

A francia külpolitika krízise. Nicolas Sarkozy kénytelen a harmadik külügyminiszterét kinevezni

Bevezetés

A *Le Monde Tribune* egyik rovatában, a magukat Marly-csoport néven[1] említő diplomaták 2011. február 22-én éles kritikával illeték a Sarkozy-féle külpolitikát. Leginkább azt nehezményezték, hogy a francia elnök alig vesz tudomást a külügyminisztériumról, nem szívleli meg a tanácsokat, elemzéseket, és ezzel ellehetetleníti Franciaországot a nemzetközi porondon – éppen olyankor, amikor forradalmi változások zajlanak Észak-Afrikában. A különböző pártállású és korú külügyi szakembereket tömörítő kör nyílt levele nem az első figyelmeztetés ebben a témakörben. A 2010 júliusában a Quai d'Orsay költségvetésének (korábban nem látott méretű) megkurtítása kapcsán – szintén a *Le Monde* hasábjain – tiltakozó két volt külügyminiszter, Alain Juppé[2] és Hubert Védrine is arra figyelmeztetett, hogy Franciaország diplomáciai tevékenységére nézve súlyos következményekkel fog járni a döntés.[3] A 2010-es év végétől zajló események – különösen a váratlan észak-afrikai forradalmakkal kapcsolatos francia külpolitikai baklövések – adtak végeredményben konkrét okot a „Marly-csoport" diplomatáinak megszólalására.

A Quai d'Orsay kényes ügyei

Idén januárban egymás után derült fény olyan tényekre, amelyek a 2010. november 14-én Bernard Kouchnert váltó új külügyminisztert, Michèle-Alliot Marie-t – és rajta keresztül a francia diplomáciát – hozták különösen kellemetlen helyzetbe. Három nappal a tunéziai elnök, Zein al-Ábidín Ben Ali kényszerű távozása előtt, a francia nemzetgyűlésben tett, félreérthető kijelentését a média és a szakértők is úgy magyarázták, mintha az észak-afrikai köztársaság vezetőjét a tüntetőkkel szembeni támogatásáról biztosította volna. Az ellenzék már ekkor követelte Michèle-Alliot Marie lemondását. Ráadásul, mint később a francia miniszterelnök, François Fillon is

[1] A Marly egy, a rue de Rivolin álló párizsi kávéháznak a neve, ahol ez a diplomatacsoport ez alkalommal összegyűlt. „La voix de la France a disparu dans le monde". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/idees/article/2011/02/22/on-ne-s-improvise-pas-diplomate_1483517_3232.html, 2011. február 22.

[2] Alain Juppé 1995–1997-ben miniszterelnök, 1993 és 1995 között külügyminiszter volt. 2010. november 14-től a honvédelmi és államminiszteri tisztséget töltötte be, 2011. február 27-től pedig ismét külügyminiszter.

[3] „Cessez d'affaiblir le Quai d'Orsay!". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/idees/article/2010/07/06/cessez-d-affaiblir-le-quai-d-orsay_1383828_3232.html, 2010. július 6.

kénytelen volt elismerni, a Quai d'Orsay vezetője 2011. január 12-én engedélyezte, hogy Franciaország könnygázgránátokat exportáljon Tunéziába.[4]

Néhány nappal később, 2011. január 26-án a *Le Canard enchaîné* leleplező cikke újra kellemetlen helyzetbe hozta Michèle-Alliot Marie-t. Az újság ugyanis rámutatott arra, hogy a francia külügyminiszter élettársával, Patrick Ollier miniszterrel és szüleivel 2010. december végén, amikor már a rezsimellenes tüntetések hetek óta tartottak, Tunéziába ment pihenni. Ott pedig Ben Ali vejének, Belhassen Trabelsinek és barátjának, a befolyásos üzletembernek, Aziz Milednek a magánrepülőjét vette igénybe kétszer is.[5] Kiderült többek között az is, hogy a vakációzás alatt Michèle-Alliot Marie rövid telefonbeszélgetést folytatott magával az elnökkel is. 2011. február 16-án a *Le Canard enchaîné* a nyilvánvaló ellentmondásokba keveredő és egyre nehezebben védekező külügyminiszter szüleinek az említett utazásuk alatt kötött üzleti ügyeiről is lerántotta a leplet, ezzel végérvényesen kihúzva a talajt a Quai d'Orsay vezetője alól.

Michèle-Alliot Marie esete ugyanakkor nem az egyetlen kellemetlen ügy Franciaország számára. A 2010. év végi pihenését Egyiptomban töltő François Fillon is kényes helyzetbe került. 2011. február 9-én a *Le Canard enchaîné* ugyanis beszámolt arról, hogy a francia kormányfő annak ellenére, hogy nem hivatalos úton tartózkodott az észak-afrikai országban, Mohamed Hoszni Mubárak elnökkel is találkozott Asszuánban, az egyiptomi kormány repülőgépét vette igénybe Abu Szimbelbe való utazásához, és a helyi hatóságok vendégszeretetét élvezhette mindvégig. Fillon nem tagadta, csak pontosította az állításokat, és egyben bejelentette, hogy mivel magánútról volt szó, a repülés költségeit saját vagyonából fedezi.[6] A francia kormányfő hangsúlyozta továbbá, hogy 2010 decemberében még semmi sem utalt arra, hogy Egyiptomban is a hatalom megdöntésére kerül majd sor. Nicolas Sarkozy elnök még a cikk megjelenése napján felszólította minisztereit, hogy pihenésük helyszínéül Franciaországot válasszák, és esetleges külföldi vakációzáshoz kérjenek előzetes engedélyt.[7] Ekkor úgy tűnt, hogy az Elysée-palota gyors közbelépésének köszönhetően az észak-afrikai eseményekkel összefüggő kényes ügyek lekerülnek a napirendről. Nem így történt.

Ugyanezen a napon, 2011. február 9-én kapta meg kinevezését Franciaország új tunéziai nagykövete, Boris Boillon. A Sarkozyval kiváló kapcsolatokat ápoló diplomata[8] Pierre Ménat-t váltotta, aki azért kényszerült távozni, mert a „jázminos forradalom"

---

[4] Végül a rakomány szállítását – amely a francia vámengedélyek beszerzése miatt elhúzódott – 2011. január 18-án maga a külügyminiszter állította le. „Grenades: la France avait donné son accord". *Europe 1,* http://www.europe1.fr/Politique/Grenades-la-France-avait-donne-son-accord-396499/, 2011. február 2.

[5] Ez ugyanaz a repülőgép volt, amellyel később, 2011. január 15-én maga Ben Ali és családja távozott.

[6] Fillon megelőzte a cikk megjelenését: február 8-án hivatalos közleményben tette közzé a következő napi írásra vonatkozó észrevételeit. „Précisions sur les conditions du séjour de François Fillon en Egypte lors des vacances de fin d'année". *Premier Ministre,* http://www.premier-ministre.gouv.fr/presse/precisions-sur-les-conditions-du-sejour-de-francois-fillon-en-egypte-lors-des-vacances-de-fin, 2011. február 8.

[7] Például: „Nicolas Sarkozy demande à ses ministres de »privilégier la France« pour leurs vacances". *Libération.fr,* http://www.liberation.fr/politiques/01012318916-nicolas-sarkozy-demande-a-ses-ministres-de-privilegier-la-france-pour-leurs-vacances, 2011. február 9.

[8] *„Sarko boy"*-ként emlegeti a sajtó. „Le Sarko boy Boris Boillon au coeur d'une double polémique en Tunisie". *Fluctuat.net,* http://societe.fluctuat.net/blog/47779-le-sarko-boy-boris-boillon-au-c-ur-d-une-double-polemique-en-tunisie.html, 2011. február 21.

eseményei kapcsán készült értékeléseivel nem voltak megelégedve Párizsban.[9] Franciaország korábbi iraki nagykövete, Boris Bouillon 2011. február 16-án érkezett meg új állomáshelyére és már másnapra meghívta a helyi újságírókat egy beszélgetésre. A sajtótájékoztatón azonban megtagadta a válaszadást a Michèle-Alliot Marie-nak a tunéziai eseményekkel kapcsolatos politikáját firtató kérdésekre; sőt, udvariatlan kijelentéseket tett, majd váratlanul megszakította a vele készülő interjút. A nagykövet viselkedése megdöbbenést és felháborodást váltott Tunézia-szerte. 2011. február 19-én a francia diplomácia történetében eddig soha nem tapasztalt tüntetésre került sor a külképviselet előtt. Az összegyűlt több száz tunéziai a diplomata azonnali távozását követelte. Boillon még aznap este bocsánatot kért az állami televízió adásában, de ezzel a lépésével már nem tudta elérni, hogy feledésbe merüljön meggondolatlan magatartása. A nemzetközi és a francia sajtó, valamint a *facebook*os kritikák középpontjába került. A 2011. február 15-én kezdődött líbiai forradalom kapcsán ugyanis szintén könnyen lehetett asszociálni rá, hiszen köztudottan jó kapcsolatokat ápol a Kadhafi klánnal. 2007-ben a bolgár ápolónők kiszabadításánál is szerepet játszott, illetve ugyanebben az esztendőben, a líbiai diktátor látványos, de annál nagyobb vitát kiváltó párizsi látogatásának is ő volt a főszervezője.[10] Még Franciaország bagdadi követeként, 2010. november 25-én, a Canal+ tévécsatornán Kadhafit kvázi terroristából megtért politikusként emlegette, és büszkén vállalta, hogy a líbiai diktátor „fiam"-nak szólította őt.[11]

A jó megjelenésű, 42 éves diplomata, minden óvatosságot mellőzve, egy közkedvelt francia internetes megosztó portálon, a *Copains d'avant*-on „felejtette" fürdőnadrágos fényképét, amivel természetesen további támadási felületet biztosított a kritikáknak. Jean-Marie Le Pen, a francia szélsőjobboldali párt vezetője 2011. február 20-án, egy politikai műsorban bemutatta a képet annak a véleményének illusztrálására, hogy a francia külpolitika a mélypontra züllött. Az, hogy Boillon az ügyvédjén keresztül megpróbálta perrel megfenyegetni azokat a sajtóorgánumokat, amelyek visszaéltek a fényképével, valójában csak olaj volt a tűzre, és akaratlanul is a francia diplomácia nemzetközi presztízsét rombolja.[12]

A felsorolt szerencsétlen döntéseken és meggondolatlanságok láncolatán nyugvó eseménysor valóban a francia külpolitikára és annak szereplőire irányítja a közfigyelmet Franciaországban. Különösen azért, mert egyéb területen is egyfajta kudarcot, presztízsveszteséget könyvelhet el a büszke, nagy múltra visszatekintő francia diplomácia. Az észak-afrikai váratlan, forradalmi változások ugyanis – a személyes baklövéseken túl – a Sarkozy-időszak nagy sikereként ünnepelt Mediterrán Uniót is alapjaiban rázza meg. Ennek a 2008. július 13-án létrejött nemzetközi

[9] Bár ez is vitatott. „L'Ambassadeur de France fait les frais des erreurs de la diplomatie". *DNA,* http://www.dna.fr/fr/infos-generales/monde/info/4520914-L- AMBASSADEUR-DE-FRANCE-FAIT-LES-FRAIS-DES-ERREURS-DE-LA-DIPLOMATIE, 2011. január 27.

[10] Például: „Le show parisien de Kadhafi". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/international/2007/12/10/01003-20071210ARTFIG00502-dossier-special-le-show-parisien-de-kadhafi.php, 2007. december 10.

[11] Canal+Tv híradó: *TV-replay,* http://www.tv-replay.fr/25-11-10/le-grand-journal-canalplus-7239021.html, 2010. november 25.

[12] „M. Boillon menace de poursuivre les médias pour la diffusion d'une image de lui à usage privé". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/02/24/photos-de-boris-boillon-l-ambassadeur-menace-de-saisir-la-justice_1484439_823448.html, 2011. február 24.

szervezetnek ugyanis egyik elnöke – Sarkozy mellett – éppen a lemondani kényszerült egyiptomi államfő, Hoszni Mubárak volt. A Mediterrán Unió már megszületésekor is egy francia erőltetésre létrejött, életképtelenséggel küszködő intézmény volt, amelynek sorsa a mai körülmények között végérvényesen megpecsételődni látszik. Franciaország tehát a földközi-tengeri térséggel és az arab világgal kapcsolatos politikájának felülbírálására kényszerül, ami vélhetően a térségben elfoglalt szerepének gyengülésével is járhat. Párizs terveire, befolyására azonban a közelmúltban nemcsak Észak-Afrikában, hanem a kontinens nyugati felén is csapást mértek – többek között az elefántcsontparti választások után kialakult patthelyzet. Laurent Gbagbo elnök ugyanis semmilyen francia nyomásra sem volt hajlandó átadni a hatalmát. Az országban, ahol Franciaország korábban jelentős befolyással bírt, Párizs most kénytelen tehetetlenségével szembesülni.[13]

A francia külpolitika manőverezése Mexikóval szemben is sikertelenséggel zárult. A közép-amerikai állam és Franciaország viszonyára ugyanis egyre súlyosabban nehezedik a Florence Cassez-ügy, amelynek legutóbbi fejleménye sokakat meglepett. A 2005 decemberében Mexikóváros közelében letartóztatott és kiskorúak csempészésével vádolt francia lány kiadatására Párizs 2011-ben is megpróbált kísérletet tenni. Az idei évet ugyanis Franciaországban Mexikó évének kiáltották ki, és ez alkalomból több száz kulturális rendezvény szervezésére került sor. Nicolas Sarkozy február 14-én bejelentette, hogy az eseménysorozatot Florence Cassez ügyének előmozdítására ajánlja. Válaszlépésként Mexikó tudatta, hogy korábbi ígéreteivel ellentétben, nem vesz részt a rendezvények szervezésében, kivitelezésében. [14] Franciaország tehát kénytelen lemondani több programot, illetve úgy tartani Mexikó-évet, hogy az érintett ország bojkottálja az eseményt.

2011. február végére egyre többen nehezményezik, hogy a francia külpolitika vesztett kezdeményezőkészségéből, befolyásából, sőt, egyes esetekben nevetséges módon le is járatta magát. A remény, hogy a G20/G8-elnökséggel Párizs újra a nemzetközi élet meghatározó szereplőjévé válhat, szertefoszlani látszik.

A külügyet ért bírálatok

Az elégedetlenség pártpreferenciától független; ugyanakkor a 2012-es elnökválasztás árnyéka is rávetül és bonyolítja a kérdés objektív megítélését. Az ellenzék hangadó körei Michèle-Alliot Marie azonnali leváltását, illetve az elnöki hivatal mellett a Quai d'Orsay súlyának növelését követelték. Így például Martine Aubry a francia diplomácia megszűnéséről, Ségolène Royal a külpolitika hitelvesztéséről beszélt, amikor berobbant a Marly-csoport kritikája.[15]15 Ez utóbbira reagálva, február 23-án Sarkozy különleges

[13] „La pression internationale contre Laurent Gbagbo s'accentue". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/afrique/article/2010/12/17/sarkozy-enjoint-a-gbagbo-de-quitter-le-pouvoir-avant-la-fin-de-la-semaine_1454779_3212.html, 2010. december 17.

[14] 14 „L'Année du Mexique, victime collatérale de l'affaire Cassez'. *France 24,* http://www.france24.com/fr/20110215-mexico-retire-annee-mexique-france-fond-crise-diplomatique-cassez-florence-transferement-prison, 2011. február 15.

[15] 15 Például: „Ségolène Royal fustige la diplomatie française". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/politique/2011/02/22/01002-20110222ARTFIG00598-segolene-royal-

tanácsadója, Henri Guaino a France Info adásában nehezményezte, hogy a diplomaták névtelenségbe burkolóztak és véleményüket különösebb érvelés nélkül hozták nyilvánosságra. Felhívta továbbá a figyelmet arra, hogy az V. Köztársaságban az elnök adja meg a külpolitikai lépések főirányát, de ez nem jelenti azt, hogy a külügyminisztérium súlytalan lenne.[16] Kormánypárti részről szintén hangzottak el kritikák, amelyek főleg a koherencia hiányát és a Quai d'Orsay háttérbe szorítását kifogásolták.

Két nappal a Marly-csoport kritikájának megjelenése után egy másik, magát a Le Rostand nevű kávéházhoz[17] kötő diplomata társaság jelezte a *Le Monde* lapjain, hogy nem ért egyet a február 22-i véleménnyel. Másnap, február 25-én Michèle-Alliot Marie ugyanezt a fórumot választotta, hogy a leírtakra reagáljon.[18] A diplomaták véleménynyilvánítása még február 27-én is folytatódott a *Libération*ban.[19] Ezzel a külügyi szakemberek belső nézeteltéréseinek megvitatása a nyílt színen, a nyilvánosság előtt zajlott, amely gyors és konkrét lépéseket követelt a népszerűségét nagymértékben elvesztő Nicolas Sarkozytől.

Sarkozy lépései

Mindazonáltal, az első napokban úgy tűnt, hogy a francia elnök mozdulatlanul figyeli az eseményeket. A kormány február 23-i ülésén szóba sem került a téma. A kulisszák mögött azonban Sarkozy – nagy aktivitással – olyan ideális megoldást keresett, amely újraválasztási esélyeit növeli, egyben megerősíti és új lendületet ad a francia külpolitikának. A líbiai események kapcsán, február 24-én az erőszak megszüntetését, egy nappal később Kadhafi nemzetközi bíróság elé citálását követelte.[20] Ezzel párhuzamosan, a háttérben elkezdte olyan személyek nevét kiszivárogtatni a sajtó számára, akik Michèle-Alliot Marie helyét átvehetnék. Felmerült az európai ügyekért felelős miniszter, Laurent Wauquiez, továbbá Bruno Le Maire mezőgazdasági és Alain

---

fustige-la-diplomatie-francaise.php, 2011. február 22.; Daniel Vermet: „Y a-t-il un pilote dans la diplomatie Sarkozy?". *Slate.fr,* http://www.slate.fr/story/34323/diplomatie-sarkozy-mexique-arabe, 2011. február 17.

[16] Ezt egyébként Didier Billiond, az *Institut des Relations Internationales et Stratégiques* (IRIS) elemzője is megerősítette 2011. február 23-án, a *France Inter* rádió adásában.

[17] A Luxemburg kerttel szemben található kávéház Párizs hatodik kerületében. „Des diplomates anonymes répliquent au groupe Marly". *Le Monde.fr,*http://www.lemonde.fr/societe/article/2011/02/24/des-diplomates-anonymes-repliquent-au-groupe-marly_1484928_3224.html, 2011. február 24.

[18] „Après celles des diplomates, la tribune de MAM". *Slate.fr,* http://www.slate.fr/lien/34705/diplomatie-francaise-tribune, 2011. február 25.

[19] A magukat „Albert Camus-csoportnak" nevező diplomaták a legnagyobb hibának az átfogó változástól való félelmet tartják a francia külpolitikában. „Les diplomates du »Groupe Camus« dénoncent »le statu quo«". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/02/27/les-diplomates-du-groupe-camus-denoncent-le-statu-quo_1485802_823448.html, 2011. február 27.

[20] „Nicolas Sarkozy: »Kadhafi doit partir«". *Obs.com,* http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/les-revolutions-arabes/20110225.OBS8713/nicolas-sarkozy-kadhafi-doit-partir.html, 2011. február 25.

Juppé hadügyminiszter neve is.[21] Február 22-én a sajtó még úgy tudta, a francia elnök a 2011. március 20. és 27. között esedékes kantonális választások utánra halasztja a kormány átalakítását – de a körülmények gyors lépésekre késztették.

2011. február 24-én Nicolas Sarkozy fogadta Dominique de Villepint, aki két nappal korábban bejelentette, hogy elhagyja a kormánypártot (*Union pour un Mouvement Populaire,* UMP) – nem újítja meg a párttagságát. A kiszivárgott értesülések szerint a találkozón a Quai d'Orsay vezetésének kérdése is felmerült.[22] Az Elysée-palota jelenlegi ura vélhetően örök riválisának vitorláiból szerette volna kifogni a szelet a 2012-es elnökválasztások előtt. Dominique de Villepin, ha valóban szóba került esetleges külügyminisztersége, elutasította az ajánlatot. Ezt követően, illetve a diplomatáknak a sajtóban zajló vitái, valamint külpolitikai tanácsadójának, Jean-David Lévitte-nek[23] a váratlan, korhatár előtti nyugdíjazási kérelme és az észak-afrikai forradalmak következtében, s – nem utolsó sorban – saját belpolitikai megerősödése reményében, Sarkozy végül február 27-én, vasárnap este nyolckor bejelentette a személyi változásokat.

A kormányátalakítás a vártnál szélesebb körű lett. Az új kabinet külügyminisztere – amint az várható volt – Alain Juppé lett. A Quai d'Orsay élén nem először álló politikus vélhetően elődjénél „diplomatikusabban" fog a külpolitikai kérdésekhez nyúlni, és javíthat Franciaország megtépázott nemzetközi presztízsén – amire a G20-as francia elnökség idején nagy szükség is lenne.[24] Juppét Gérard Longuet szenátor, az UMP szenátusi csoportjának a vezetője váltotta. A belügyminiszteri székbe az elnöki hivatal főtitkára, Claude Guéant került Brice Hortefeux helyére, aki az Elysée-palotában folytatja munkáját mint főtanácsadó. A 2002 májusától folyamatosan miniszteri tisztséget betöltő Michèle-Alliot Marie-nak el kellett búcsúznia a bársonyszéktől.

A „Fillon IV" kabinet számára elsődleges feladat lesz a külpolitika területén újra lendületet adni Franciaországnak. Nicolas Sarkozy meg is adta a kezdőhangot, amikor kifejtette, hogy nem szabad félni az észak-afrikai forradalmaktól – ellenkezőleg: a születőben lévő új demokráciákat támogatni kell, mert a velük való együttműködéssel lehet gátat vetni a terrorizmus, a vallási fundamentalizmus terjedésének. Véleménye szerint újra kell alapítani a Mediterrán Uniót, és meg kell akadályozni a tömeges

---

[21] „Le Maire et Wauquiez cités pour remplacer MAM". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/mon-figaro/2011/02/22/10001-20110222ARTFIG00747-le-maire-et-wauquiez-cites-pour-remplacer-mam-au-quai-d-orsay.php, 2011. február 23.

[22] „Qui pour succéder à MAM au Quai d'Orsay?". *20 minutes.fr,* http://www.20minutes.fr/article/676859/politique-qui-succeder-mam-quai-orsay, 2011. február 25.

[23] „Jean-David Lévitte officiellement admis à la retraite". *Figaro blog,* http://blog.lefigaro.fr/malbrunot/2011/02/jean-david-levitte-admis-a-la.html, 2011. február 25.

[24] Alain Juppé már régóta foglalkozik a francia külpolitika jövőjével. Többek közt 2008-ban egyik szerzője volt a 2020-ig tervezett francia diplomáciai stratégiának. Alain Juppé – Louis Schweitzer: *La France et l'Europe dans le monde: Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008–2020.* Paris: Documentation Française, 2008.

emigrációt, amely csak további tragédiához vezetne. Ez utóbbi kérdésben egységes európai fellépést sürgetett.[25]

A közelmúlt közvélemény-kutatásaiban igencsak gyenge eredményt elérő Nicolas Sarkozy ugyanakkor természetesen nem csupán Franciaország nemzetközi helyzetének megerősödéséért küzd, hanem már a 2012-es elnökválasztásokat szem előtt tartva, a saját mandátumának esetleges meghosszabbításához vezető utat próbálja egyengetni. Ha ez a kormányt érintő változtatás beválik, akkor az Elysée-palotának kapóra jött a francia diplomáciában 2011 januárjától felszínre tört válság. Ez az elkövetkező hetekben, hónapokban fog kiderülni.

(Első közlés: *MKI-Elemzések,* E-2011/8, 2011. március 3.)

[25] „Allocution radiotélévisée du Président sur la situation internationale". *Élysée,* http://www.elysee.fr/president/les-actualites/discours/2011/allocution-radiotelevisee-du-president-sur-la.10756.html, 2011. február 27.